

บทที่ ๒

การอยู่ปรินิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัยได้ศึกษามูลเหตุความเป็นมาของการอยู่ปรินิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีอาบัติสังฆาทิเสสสาเหตุแห่งการอยู่ปรินิพพานของ พระภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ๑๓ ข้อ ไม่ว่าจะเป็นข้อใดข้อหนึ่งก็ตาม พระภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว โดยมีแต่ละประเภทของอาบัติสังฆาทิเสสจำแนกประเภทปรินิพพานมีอยู่ ๔ อย่างที่ควรประพฤติตามพระวินัย ซึ่งมีเงื่อนไขขั้นตอนและวิธีการจะต้องทำตามกฎระเบียบที่วาง เพื่อให้ตนออกจากอาบัตินั้น

๒.๑ ความเป็นมาของการอยู่ปรินิพพาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห่วงใยในเรื่องของการอยู่ปรินิพพาน ที่พระภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสซึ่งเป็นอาบัตินักที่สามรถแก้ไขได้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสเทจิจา เพื่อให้พระภิกษุกระทำตามกฎกติกาตามที่พระองค์ทรงบัญญัติตามพุทธานุญาต ดังมีหลักฐานปรากฏว่าสมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหารเมืองสาวัตถี ครั้งนั้นภิกษุทั้งหลายอยู่ปรินิพพานดี การกราบไหว้ การลูกรับ...ภิกษุผู้ปกติทั้งหลายต่างเพ่งโทษติเตียนว่าภิกษุผู้อยู่ปรินิพพานทำไม่จึงยินดีที่ผู้อื่นมากราบไหว้ ลูกรับ เป็นต้น จึงนำเรื่องไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์จึงสั่งให้มีการประชุมสงฆ์ สอบถามเมื่อทรงทราบความจริง จึงทรงติเตียนว่าภิกษุผู้อยู่ปรินิพพานกระทำเช่นนั้นย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของผู้อื่นที่ยังไม่เลื่อมใส และเป็นการทำลาย ความเลื่อมใสของผู้เลื่อมใสอยู่แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรมสามัคคีกรรม การนำอาสนะมาให้ การล้างเท้า การตั้งตั้งรองเท้า การตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า การรับบาตร จีวร การอุทลึงให้เมื่ออาบน้ำของภิกษุทั้งหลายอยู่ปรินิพพานด้วยกัน ตามลำดับผู้แก่พรรษา ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกิจ ๕ อย่าง คือ อุโบสถ ปวารณาผ้าอาบน้ำฝน การสละภัตต และการรับภัตต แก่ภิกษุทั้งหลายอยู่ปรินิพพานด้วยกันตามลำดับผู้แก่พรรษา ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัตรแก่ภิกษุทั้งหลายอยู่ปรินิพพาน โดยประการที่ภิกษุอยู่ปรินิพพาน ต้องประพฤติทุกรูปฯ”

สรุป

การอยู่ปรีวาศกรรมของพระภิกษุที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ เพื่อการอนุเคราะห์และให้โอกาสกับภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสสกลับตัวประพฤติตนเองเสียใหม่แล้วให้สงฆ์สวดรับกับเข้าหมู่คณะ โดยมีข้อกำหนดและขั้นตอนต่าง ๆ มากมายและค่อนข้างยุ่งยาก พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงมีเงื่อนไขกับพระภิกษุที่อยู่ปรีวาศหลายข้อ คล้ายๆ เป็นการลงโทษและให้ลดทิวะ เช่น ไม่ให้กราบไหว้ ไม่ลูกรับ ในขณะที่ภิกษุนั้นกำลังอยู่ปรีวาศ เป็นต้น

๒.๒ อาบัติสังฆาทิเสสสาเหตุแห่งการอยู่ปรีวาศกรรม

การอยู่ปรีวาศกรรมเป็นผลที่เกิดจากภิกษุที่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า อาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งมีสิกขาบท ๑๓ ข้อไว้มีดังนี้

สิกขาบทที่ ๑ ภิกษุจงใจพยายาม เพื่อความสุขและเพื่อเป็นยา น้ำอสุจิกเลื้อนต้องอาบัติสังฆาทิเสส ภิกษุจงใจพยายาม เพื่อความสุขและเพื่อเป็นทาน ฯลฯ เพื่อความสุขและเพื่อเป็นบุญ ฯลฯ เพื่อความสุขและเพื่ออนุชาญ ฯลฯ เพื่อความสุขและเพื่อจะไปสวรรค์ ฯลฯ เพื่อความสุขและเพื่อสืบพันธุ์ ฯลฯ เพื่อความสุขและเพื่อทดลอง ฯลฯ ภิกษุจงใจพยายามเพื่อความสุขและเพื่อความสนุก น้ำอสุจิกเลื้อน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ภิกษุจงใจพยายามเพื่อความสุขและเพื่อความหายโรค น้ำอสุจิกเลื้อน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส^๒

สิกขาบทที่ ๒ ภิกษุใดกำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว ถึงความเคล้าคลึงด้วยกายกับมาตุคาม คือจับมือก็ตาม จับผมก็ตามลูบคลำอวัยวะใดอันหนึ่งก็ตาม ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๓ อนึ่งภิกษุใด กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว พุคเคาะมาตุคาม ด้วยวาจาชั่วหยาบ เหมือนชายหนุ่มพุคเคาะหญิงสาวด้วยวาจาพาดพิงเมถุน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๔ อนึ่ง ภิกษุใด กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว กล่าวคุณแห่งการบำเรอตนด้วยกามในสำนักมาตุคาม ด้วยถ้อยคำพาดพิงเมถุนว่า น้องหญิง สตรีบำเรอผู้ประพฤติพรหมจรรย์ มีศีลมีกัญญากรรม เช่นเรา ด้วยธรรมนั้น นั้นเป็นยอดแห่งความบำเรอทั้งหลาย ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๕ อนึ่ง ภิกษุใดถึงความเป็นผู้ชักสื่อ บอกความประสงค์ของบุรุษแก่สตรีก็ดี บอกความประสงค์สตรีแก่บุรุษก็ดี ในความเป็นเมียก็ตาม ในความเป็นชู้ก็ตาม โดยที่สุด บอกแม้แก่ผู้หญิงแพศยาอันจะพึงอยู่ร่วมชั่วขณะ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

^๒ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๔๖/๒๖๒ - ๒๖๓.

สิกขาบทที่ ๖ อนึ่ง ภิกษุจะสร้างกุฏิอันหาเจ้าของมิได้ เฉพาะตนเองด้วยอาการขอเอาเอง พึงสร้างให้ได้ประมาณ ประมาณในการสร้างกุฏินั้นดังนี้โดยยาว ๑๒ กืบ โดยกว้างในรวมใน ๗ กืบ ด้วยคืบพระสุคต พึงนำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ ภิกษุเหล่านั้นพึงแสดงที่อันไม่มีผู้จองไว้ อันมิชานรอบหากภิกษุสร้างกุฏิด้วยอาการขอเอาเอง ในที่อันมีผู้จองไว้ อันหาชานรอบมิได้ หรือไม่นำภิกษุทั้งหลายไปแสดงที่ หรือสร้างให้ล่วงประมาณ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๗ อนึ่ง ภิกษุจะให้สร้างวิหารใหญ่ อันมีเจ้าของเฉพาะตนเองพึงนำภิกษุทั้งหลายไปแสดงที่ ภิกษุเหล่านั้นพึงแสดงที่อันไม่มีผู้จองไว้ อันไม่มีชานรอบ หากภิกษุสร้างวิหารใหญ่ ในที่อันมีผู้จองไว้ อันหาชานรอบมิได้ หรือไม่นำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๘ อนึ่ง ภิกษุใด ขัดใจ มีโทสะ ไม่แช่มชื่น ตามกัจจ ซึ่งภิกษุด้วยธรรมมีโทษถึงปาราชิก อันหามูลมิได้ด้วยหมายความว่า แม้จนเราจะยังให้เธอเคลื่อนจากพรหมจรรย์นี้ได้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้นอันผู้ใด ผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม แต่อธิกรนั้นเป็นเรื่องหา มูลมิได้ แลภิกษุยังอิงโทสะอยู่ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๙ อนึ่ง ภิกษุใด ขัดใจ มีโทสะ ไม่แช่มชื่น ถือเอาเอกเทศบางแห่ง แห่ง อธิกรณอันเป็นเรื่องอื่น ให้เลศ ตามกัจจ ซึ่งภิกษุด้วยธรรมมีโทษถึงปาราชิก อันหามูลมิได้ด้วย หมายความว่า แม้จนเราจะยังให้เธอเคลื่อนจากพรหมจรรย์นี้ได้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้นอันผู้ใด ผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม แต่อธิกรนั้นเป็นเรื่องอื่นแท้ เอกเทศบางแห่ง เธอเอาพอเป็น เลศ แลภิกษุยังอิงโทสะอยู่ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๑๐ อนึ่ง ภิกษุใด ตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงหรือถือเอา อธิกรณอันเป็นเหตุแตกกัน ขกย่องยืนอยู่ ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าได้ตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง หรืออย่าได้ถือเอาอธิกรณอันเป็นเหตุแตกกัน ขกย่องยืนอยู่ ขอท่านจงพร้อมเพรียงด้วยสงฆ์ เพราะว่าสงฆ์พุดพร้อมเพรียงกัน ประองคองกันไม่วิวาทกันมีเทศเดียวกันย่อมอยู่ผาสุก แลภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่ อย่างนั้นเทียว ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลาย พึงสวดสมณุภาสน์ กว่าจะครบสามจบเพื่อให้สละกรรม นั้นเสีย หากเธอถูกสวดสมณุภาสน์กว่าสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย สละได้อย่างนี้ นั้นเป็นการดี หากเธอไม่สละเสีย ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๑๑ อนึ่ง มีภิกษุผู้ประพฤติดตาม ผู้พุดเข้ากันของภิกษุนั้นแล ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง เธอทั้งหลายว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ขอท่านทั้งหลายอย่าได้กล่าวคำอะไรๆ ต้องภิกษุนั้น ภิกษุนั้นได้กล่าวถูกธรรมด้วย ภิกษุได้กล่าวถูกพระวินัยด้วย ภิกษุนั้นถือเอาความพอใจและความชอบใจของพวกข้าพเจ้าจึงได้กล่าวด้วย เธอทราบความพอใจและความชอบใจของพวก

ข้าพเจ้าจึงกล่าว คำที่เธอกล่าวนั้นย่อมควรแม้แก่พวกข้าพเจ้า ภิกษุเหล่านั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายอย่างได้ฟังกล่าวอย่างนั้น ภิกษุนั้นหาใช่ผู้กล่าวอุกกรรมไม่ด้วย ภิกษุนั้นหาใช่ผู้กล่าวอุกพระวินัยไม่ด้วย ความทำลายสงฆ์อย่าได้ชอบแม้แก่พวกท่าน ขอพวกท่านจงพร้อมเพรียงด้วยสงฆ์ เพราะว่าสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ประองคองกันไม่วิวาทกัน มีอุเทศเดียวกัน ย่อมอยู่ผาสุก แลภิกษุเหล่านั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณูภาสน์กว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอทั้งหลายถูกสวดสมณูภาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสียสละได้ อย่างนี้นั้นเป็นการดี หากเธอทั้งหลายไม่สละเสีย ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๑๒ ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “ท่านอย่าทำตัวให้เป็นคนที่ว่ากล่าวตักเตือนไม่ได้ จงทำตัวให้เป็นคนที่เขาว่ากล่าวตักเตือนได้แม้ท่านก็จงว่ากล่าวตักเตือนภิกษุทั้งหลายโดยชอบธรรม แม้ภิกษุทั้งหลายก็จะว่ากล่าวตักเตือนท่านโดยชอบธรรม เพราะว่าบริษัของพระผู้มีพระภาคเจริญแล้วด้วยอาการอย่างนี้ คือด้วยการว่ากล่าวตักเตือนกัน และกัน ด้วยการช่วยเหลือกันและกันให้ออกจากอาบัติ” ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่อย่างนี้ ก็ยังยกย่องอยู่อย่างนั้น ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณูภาสน์จนครบ ๓ ครั้ง เพื่อให้สละเรื่องนั้น ถ้าเธอกำลังถูกสวดสมณูภาสน์กว่าจะครบ ๓ ครั้ง สละเรื่องนั้นได้ นั้นเป็นการดี ถ้าเธอไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส^๓

สิกขาบทที่ ๑๓ ภิกษุอยู่อาศัยหมู่บ้านหรือนิคมแห่งใดแห่งหนึ่ง ประทุษร้ายตระกูล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของเธอ เขาได้เห็นและได้ยินกันทั่ว ตระกูลทั้งหลายที่เธอประทุษร้าย เขาก็ได้เห็นและได้ยินกันทั่วภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “ท่านประทุษร้ายตระกูลประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่าน เขาได้เห็นและได้ยิน กันทั่วตระกูลทั้งหลายที่ท่านประทุษร้าย เขาก็ได้เห็นและได้ยินกันทั่ว ท่านจงออกจากอาวาสนี้ อย่าอยู่ที่นี่” แลภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่อย่างนี้ก็ได้ตอบภิกษุทั้งหลายว่า “พวกภิกษุลำเอียงเพราะความพอใจ ลำเอียงเพราะความขัดเคือง ลำเอียงเพราะความหลง และลำเอียงเพราะความกลัว ขับภิกษุบางรูป ไม่ขับบางรูป เพราะอาบัตินี้เหมือนกัน” ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “ท่านอย่าพูดอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่ลำเอียงเพราะความพอใจ ไม่ลำเอียงเพราะความขัดเคือง ไม่ลำเอียงเพราะความหลง และไม่ลำเอียงเพราะความกลัว ท่านประทุษร้ายตระกูล ประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่าน เขาได้เห็นและได้ยินกันทั่ว ตระกูลทั้งหลายที่ท่านประทุษร้าย เขาก็ได้เห็นและได้ยินกันทั่ว ท่านจงออกจาก

^๓ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๒๕/๔๕๕.

อ้าวสินี อย่าอยู่ที่นี้” ภิกษุอื่นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่อย่างนี้ ก็ยังยกย่องอยู่อย่างนั้น ภิกษุอื่นอันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณุภาสน์จนครบ ๓ ครั้งเพื่อให้สละเรื่องนั้น ถ้าเธอกำลังถูก สวดสมณุภาสน์กว่าจะครบ ๓ ครั้ง สละเรื่องนั้นได้นั้นเป็นการดี ถ้าเธอไม่สละ ต้องอาบัติ สังฆาทิเสส^๔

สรุป

ถ้าภิกษุต้องอาบัติเข้าแล้วปกปิดไว้เท่าใดความสงบของจิตก็ไม่มี จะเจริญศีล สมาธิ ปัญญา ก็ไม่เป็นไป เพราะบาปมันครอบงำไว้ทำให้ใจเศร้าหมอง ดังนั้นพระภิกษุจะต้องระวังให้ดี ถ้าต้องอาบัติให้รีบแสดงสงฆ์ทราบอย่าปกปิดไว้ ภิกษุผู้ฉลาดรู้ตัวว่าทำผิดวันนั้น สงฆ์ก็ให้อยู่ ปรีวาสกรรม ๕ วัน ๑๐ วัน อยู่มาวัน ๖ ราตรี แล้วสงฆ์ ๒๐ รูปสวดอัฏฐานที่พันโทโยไปได้

๒.๓ ประเภทของปรีวาสและเงื่อนไข

ปรีวาสในพระพุทธศาสนานั้นหมายถึง การอยู่ชดใช้ หรือ การอยู่ ประพฤติตามกฎ ที่ตั้งไว้ เป็นบทลงโทษแก่ผู้ที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว เพื่อที่จะต้องการให้ตนออกจากอาบัตินั้น จึงควร อยู่ปรีวาสกรรม ซึ่งการอยู่ปรีวาสกรรมเป็นบททดสอบจิตใจของตน

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นท่านพระอุททปิต้องอาบัติ ๑ ตัวชื่อ สัตถเจตนิกาสุกกวิสัฏฐิ^๕ ไม่ได้ ปิดไว้ แล้วบอกภิกษุทั้งหลายว่า “กระผมต้องอาบัติ ๑ ตัวชื่อ สัตถเจตนิกาสุกกวิสัฏฐิ ไม่ได้ปิดไว้ กระผมจะปฏิบัติอย่างไร” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น สงฆ์จงให้มานัด ๖ ราตรี เพื่ออาบัติ ตัว ชื่อสัตถเจตนิกาสุกกวิสัฏฐิ ไม่ได้ปิดไว้แก่ภิกษุอุททปิ ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงให้มานัดอย่างนี้”

๒.๓.๑ ปรีวาสสำหรับภิกษุ

๑) อัปปฏิจันนปรีวาส หมายถึง ปรีวาสสำหรับภิกษุที่ต้องติดอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว ไม่ได้ปกปิดไว้ บอกกล่าวแก่ เพื่อขออยู่ปรีวาสว่าด้วยมานัดเพื่ออาบัติที่ไม่ได้ปิดไว้และกรรมวาจา ภิกษุอื่นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉียงบ่าข้างหนึ่งกราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษาทั้งหลาย นั่ง กระโหย่ง ประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญกระผมต้องอาบัติ ๑ ตัวชื่อสัตถเจตนิกาสุกก วิสัฏฐิไม่ได้ปิดไว้ ท่านผู้เจริญกระผมขอนัด ๖ ราตรี เพื่ออาบัติ ๑ ตัวชื่อสัตถเจตนิกาสุกก วิสัฏฐิ ไม่ได้ปิดไว้กับสงฆ์”

^๔ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๓๖/๔๕๕- ๔๖๗.

^๕ วิ.จุ. (ไทย) ๖/๕๓/๑๕๒.

๒) **ปฏิจันนปริวาส** หมายถึง ปริวาสสำหรับอาบัติที่ปิดไว้วันเดียวชื่อสัตตเจตนิกาสุกกวิสัฏฐิปิดไว้วันเดียวแล้วบอกภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องอาบัติ ๑ ตัวชื่อสัตตเจตนิกาสุกกวิสัฏฐิ ปิดไว้วันเดียว กระผมจะปฏิบัติอย่างไร” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น สงฆ์จงให้ปริวาสวันเดียว เพื่ออาบัติ ๑ ตัวชื่อสัตตเจตนิกาสุกกวิสัฏฐิ ปิดไว้วันเดียวแก่ภิกษุ^๖”

๓) **สุทนต์ปริวาส** หมายถึง ปริวาสสำหรับอาบัติหลายตัว ปิดไว้หลายคราวต้องอาบัติสังฆาทิเสสหลายตัว ภิกษุนั้นไม่รู้ที่สุตอาบัติ ไม่รู้ที่สุตราตรี ระลึกที่สุตอาบัติไม่ได้ ระลึกที่สุตราตรีไม่ได้ ไม่แนใจในที่สุดอาบัติ ไม่แนใจในที่สุดราตรี จึงบอกแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลายกระผมต้องอาบัติสังฆาทิเสสหลายตัว กระผมไม่รู้ที่สุตอาบัติ ไม่รู้ที่สุตราตรี ระลึกที่สุตอาบัติไม่ได้ ระลึกที่สุตราตรีไม่ได้ ไม่แนใจในที่สุดอาบัติ ไม่แนใจในที่สุดราตรีกระผมจะปฏิบัติอย่างไร” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงให้สุทนต์ปริวาสเพื่ออาบัติเหล่านั้น แก่ภิกษุนั้น”

๔) **สโมธานปริวาส** หมายถึง สโมธานปริวาส คือ ปริวาสที่ประมวลอาบัติที่ต้องแต่ละคราวเข้าด้วยกัน แล้วอยู่ประพฤติปริวาสตามจำนวนราตรีที่ปิดไว้ นานที่สุด ซึ่งในขณะที่กำลังอยู่ประพฤติปริวาส ประพฤติวุฏฐานวิธีอยู่นั้น ภิกษุนั้นต้องครุภัตติซ้ำเข้าอีก ไม่ว่าจะเป็น อาบัติเดิมหรืออาบัติใหม่ที่ต้องเพิ่มขึ้น ซึ่งทางวินัยเรียกว่า มูลายปฏิกัสนา หรือ ปฏิกัสนา แปลว่า การชักเข้าหา อาบัติเดิม หรือ กิริยาที่ชักเข้าหาอาบัติเดิม ซึ่ง มูลายปฏิกัสนา นั้น ถึงต้องในระหว่างก็ไม่ได้ทำให้การอยู่ปริวาส เสียหายแต่ประการใดเพียงแต่ทำให้การประพฤติปริวาสล่าช้าไปเท่านั้นเอง จึงทำให้ภิกษุนั้นต้องขอปฏิกัสนากับสงฆ์ ๔ รูป ซึ่งปริวาสในครั้งที่ ๒ ที่ต้องซ้ำเข้ามานี้จะเป็นปริวาสชนิดใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังนี้ คือ ในขณะที่กำลังประพฤติวุฏฐานวิธีอยู่ แล้วต้องอาบัติตัวเดิมหรือตัว ใหม่ซ้ำเข้าแล้วปกปิดไว้ ถ้าปิดไว้เช่นนี้ ต้องขอปฏิกัสนาแล้วต้องขอสโมธานปริวาสเพื่อที่จะประมวลอาบัติที่ต้องในระหว่างเข้าปริวาส กับอาบัติตัวเดิมที่เคยต้องมาแล้ว อยู่ประพฤติปริวาสจนครบกับจำนวนราตรีที่ภิกษุท่านปกปิดไว้ เหตุที่ต้องขอ สโมธานปริวาส เท่านั้น ก็เพราะสโมธานปริวาสเหมาะสำหรับอาบัติที่ปิดไว้เพื่อให้รู้ว่าปิดไว้กี่วัน ซึ่งจะได้ประมวลเข้ากับอาบัติเดิมที่อยู่มาก่อน เช่น ภิกษุที่ต้องอาบัติขอปริวาสไว้ ๑๕ ราตรี พออยู่ไปได้ ๕ ราตรี ภิกษุท่านต้องอาบัติซ้ำหรือเพิ่มขึ้นอีกแล้วท่านปิดไว้ไม่ได้บอกใคร..พอ ถึงราตรีที่ ๑๒ ก็นับว่า ท่านปิดอาบัติที่ต้องครุภัตติซ้ำเข้าไประดับนั้นแล้ว (๑๒-๕) เท่ากับ ๗ ราตรี และการที่ท่านอยู่ปริวาสมาจนถึงราตรีที่

^๖ วิ.จู. (ไทย) ๖/๑๐๒/๑๕๓.

^๗ วิ.จู. (ไทย) ๖/๑๕๖/๒๕๕.

๑๒ ในจำนวน ๑๕ ราตรีที่ขอนั้น ก็เท่ากับท่านได้เพียงแค่ ๕ ราตรีเท่านั้นที่ไม่เกิดอาบัติซ้ำ ส่วนอีก ๑๐ ราตรีที่ประพฤติปรีวาสนไปแล้วนั้นถือเป็นโมฆะนับราตรีไม่ได้ ก็ต้องให้สโมธานปรีวาสน ประมวลอาบัติที่ปิดไว้ ๑๐ ราตรียรวมกับส่วนที่ต้องครุภักติก่อนแล้วเท่ากับต้องอยู่ประพฤติปรีวาสน รวมทั้งหมดเป็น ๒๒ วันนับแต่ราตรี ที่ ๑ หรือหากนับจากราตรีที่ ๖ ไปอีก ๑๗ วัน ถ้าต้องอันตราย บัณฑิตแล้วภิกษุท่านนั้นมิได้ปิดไว้ ก็ขอปฏิกัสนากับสงฆ์ แล้วก็ขอมานต์ได้เลย ถ้าไม่ต้องอาบัติตัว ใดซ้ำหรือเพิ่มเติมในขณะที่อยู่ประพฤติปรีวาสนก็ให้ประพฤติปรีวาสนนั้นตามเงื่อนไขของ การอยู่ ประพฤติปรีวาสนตามปกติ

๒.๓.๒ ปรีวาสนสำหรับคฤหัสถ์

ปรีวาสนคำนี้มีมาแต่สมัยพุทธกาล เนื่องด้วยมีคฤหัสถ์มากมายที่ไม่ใช่ผู้ที่นับถือศาสนา พุทธ หรือ ไม่ได้นับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือเป็นผู้ที่นับถือศาสนา อื่นหรือลัทธิอื่น ๆ มาก่อน ซึ่งคนจำพวกนี้เรียกว่า เดียรธีย์ ซึ่งเดียรธีย์เหล่านี้เมื่อได้ฟังพระธรรมจาก พระพุทธเจ้าบ้าง หรือพระอัครสาวกบ้างก็เกิดมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา คิดจะเข้า มานับถือพระพุทธศาสนาโดยจะยังครองเพศเป็นคฤหัสถ์เช่นเดิมหรือจะขอบวชก็ตามพระพุทธเจ้า ทรงพิจารณาเห็นว่าควร จะให้คนเหล่านี้ได้อบรมตนให้เข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาเสียก่อนเป็น เวลา ๔ เดือน จึงได้ทรงอนุญาตให้อยู่ประพฤตินเรียกว่า “จิตตยปรีวาสน” ไว้ คนที่ถูกกำหนดว่าเป็น เดียรธีย์ต้องอยู่ จิตตยปรีวาสน ๔ เดือนนั้น ได้แก่เดียรธีย์ที่ไม่เคยบวชในพระศาสนานี้มาและอาศัย ได้แก่ คนที่มุ่งค้าสไบเฉียงข้างบนผืนเดียวส่วนข้างล่างเปลือย ส่วนอเจลกะ ได้แก่คนที่เปลือยกาย ทั้งหมด ควรให้ปรีวาสน ๔ เดือน คือ จิตตยปรีวาสน ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัปปัจฉิณนปรีวาสนฯ และ ส่วนที่เป็นคาบสชีปะขาวอื่นเช่น ปรีพาชก เป็นต้น ที่ยังมีผ้าพันกายเป็นเครื่องหมายของลัทธิ อยู่ถือว่าได้รับสิทธิพิเศษไม่ต้องอยู่ปรีวาสนก่อน ๔ เดือน เพราะ ท่านเหล่านี้เรียกว่า สันสกฤติ ลัทธิฯ ได้แก่ผู้ที่มุ่งหน้าเข้ามาหาหรือถามปัญหาโดยมีศรัทธาเป็นประธานซึ่งก็ได้แก่ผู้ที่เป็นสาวก บารมีญาณแก่กล้าเต็มที่แล้วนั่นเองในทางคัมภีร์ชั้นบาลีนั้น ผู้ที่ไม่ได้เป็นชีเปลือยก็เคยมี ปรากฏว่า อยู่จิตตยปรีวาสนมาบ้างแล้วในตอนพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตจิตตยปรีวาสน ๔ เดือน นี้ ได้แก่พวก เดียรธีย์ ท่านหมายเอาคนนอกศาสนาผู้มีความเห็นผิดเป็นนิตยมิจลาภิกขุเข้าด้วย เช่น สติย พราหมณ์ผู้นึกดูหมิ่นพระพุทธเจ้า และปสุปรีพาชก ผู้ไปเข้ารีตเดียรธีย์ เป็นต้น คนเหล่านี้ก็ยังมี เสื้อผ้าอยู่ และการอนุญาตจิตตยปรีวาสน ให้แก่ อเจลกัสสปะ ชาวเมืองอุชฺฌญญนคร ซึ่งทั้งสามท่าน ที่ยกตัวอย่างมานี้ภายหลังเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก จึงขออยู่ปรีวาสนถึง ๔ ปี

ติดิยปริวาส คือ ผู้ที่เคยเป็นเดียรฉัตรมีความประสงค์จะบรรพชาและอุปสมบท ในพระพุทธศาสนาจะต้องประพฤติกุณฐานวิธี (ปริวาส) ๔ เดือน ปริวาส เรียกว่า ติดิยปริวาสท่านจัดเป็น อปฺภิจฉันนปริวาสคือให้โกนผม ปลงหนวด นุ่งห่มกาสาเยทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่งให้ไว้เท่า กิษุทั้งหลายเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัย ๓ จบ แล้วให้ภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศขอให้สงฆ์ให้ปริวาส (การอบรม) ๔ เดือน เมื่อไม่มีผู้ใดคัดค้านจึงสำเร็จไปขึ้นหนึ่งในระหว่าง ๔ เดือน ถ้าประพฤติดนไม่เรียบร้อยไม่เป็นที่พอใจ ก็ไม่ควรบวชให้ ถ้าประพฤติดนเรียบร้อยเป็นที่น่าพอใจ จึงบวชให้ พระผู้มีพระภาคได้ประทานพระพุทธานุญาตพิเศษแก่พระญาติผู้เกิดในสกุลยะสกุล ถ้าเคยเป็นเดียรฉัตรมาก่อนแล้วมาขอบวชพึงอุปสมบทให้ ไม่ต้องประพฤติกุณฐานวิธี(ปริวาส) ๔ เดือน พระผู้มีพระภาคทรงให้ข้อยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติ “ติดิยปริวาส” แก่พวกชฎิลนุชาไฟ เพราะทรงถือว่าเป็นผู้สั่งสอนศาสนิกในทางที่เหมาะสมอยู่แล้ว คือ เป็นพวกกรรมวาทีและกิริยาพาที

๒.๓.๓ เงื่อนไขในการอยู่ปริวาสกรรม

การอยู่ปริวาสกรรมนั้น หากแต่เป็นพุทธประสงค์ที่ทรงให้จัดกันเอง เพราะสังฆาทิเสสนั้นหมายความว่า พระภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วต้องเข้าไปหา ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป เพื่อแจ้งให้ทราบว่าคุณติอาบัติสังฆาทิเสส จำนวนเท่านี้หรือจำได้ก็ดี จำไม่ได้ก็ดี ตามที่ตนได้ติดอาบัติพระผู้มีพระทรงอนุญาตปริวาส ๔ อย่างตามที่พุทธประสงค์ไว้

ครั้งนั้นท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่สมควรกราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า รัตติเลท๑ ของภิกษุผู้อยู่ปริวาสมีเท่าไร พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุบาลี รัตติเลทของภิกษุผู้อยู่ปริวาสมี ๓ อย่าง คือ ๑) สหवासะ (การอยู่ร่วมกัน) ๒) วิปวาสะ (การอยู่ปราศ) ๓) อนาโรจนา(การไม่บอก) ๒ อุบาลี รัตติเลทของภิกษุผู้อยู่ปริวาสมี ๓ อย่างนี้แล

ทรงอนุญาตให้เก็บปริวาส ภิกษุสงฆ์มาประชุมกันเป็นจำนวนมากในกรุงสาวัตถี ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ปริวาสไม่สามารถจะทำปริวาสให้บริสุทธิ์ได้จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เก็บปริวาส”

วิธีเก็บปริวาส ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเก็บปริวาสอย่างนี้ภิกษุผู้อยู่ปริวาสนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เฉียงบ่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหย่ง ประนมมือ กล่าวอย่างนี้ ว่า “ข้าพเจ้าเก็บปริวาส” ปริวาสย่อมเป็นอันเก็บแล้ว หรือกล่าวว่า “ข้าพเจ้าเก็บ วัตร” วัตรย่อมเป็นอันเก็บแล้ว

ทรงอนุญาตให้สมათานปรีวาส ภิกษุทั้งหลายเดินทางออกจากกรุงสาวัตถีไปในที่ต่าง ๆ ภิกษุทั้งหลาย ผู้อยู่ปรีวาสสามารถทำปรีวาสให้บริสุทธิ์ได้ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมათานปรีวาส”^๔

หมายเหตุ วินัยกรรมเกี่ยวกับการออกจากอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งกล่าวไว้ในหมวดนี้ต่อไป นั้น ท่านผู้อ่านควรจะได้ทราบความหมายเกี่ยวกับศัพท์และลำดับการปฏิบัติซึ่งกล่าวในหมวดนี้ก่อน ซึ่งมีดังนี้

๑. การอยู่ปรีวาส คือการลงโทษให้อบรมตนเองภายใต้ข้อกำหนดเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติสังฆาทิเสส นับตั้งแต่ล่วงละเมิด ถ้าปิดไว้กี่วันก็เดือนก็ต้องอยู่ปรีวาสเท่าวันเท่าเดือนที่ปกปิดนั้น.

๒. การชักเข้าหาอาบัติเดิม หรือที่เรียกว่า มุลาขปฏิกัสนา คือในขณะที่อยู่ปรีวาสก็ตาม ประพฤติมนต์ก็ตาม เธอไปต้องอาบัติสังฆาทิเสสซ้ำอีก ก็จะต้องสวดประกาศให้เริ่มต้นนับวันที่ถูกลงโทษใหม่.

๓. การประพฤติมนต์ เมื่ออยู่ปรีวาสครบกำหนดที่ปิดไว้แล้ว หรือไม่ได้ปิดไว้เลย ไม่ได้อยู่ปรีวาส คงประพฤติมนต์ทีเดียว การประพฤติมนต์คือการถูกลงโทษลักษณะเดียวกับการอยู่ปรีวาส แต่มีกำหนด ๖ ราตรี ไม่ว่าจะปิดไว้ หรือไม่ปิดอาบัติสังฆาทิเสส จะต้องประพฤติมนต์ ๖ ราตรีเหมือนกันหมดและต้องไม่ประพฤติมนต์ในอันพร่อง (คือ มีภิกษุปกติน้อยกว่า ๔ รูป)

๔. การสวดถอนจากอาบัติสังฆาทิเสสหรืออัพทาน เมื่อภิกษุถูกลงโทษให้อยู่ปรีวาสและให้ประพฤติมนต์ถูกต้องแล้ว ก็เป็นผู้ควรแก่การสวดถอนจากอาบัตินั้น การสวดถอนจากอาบัตินี้จึงเรียกว่า อัพทาน ต้องใช้ภิกษุประชุมกันไม่น้อยกว่า ๒๐ รูป ในระหว่างที่ถูกลงโทษเหล่านี้ ภิกษุถูกตัดสิทธิมากมายน ทั้งยังต้องคอยบอกความผิดของตนแก่ภิกษุผู้ผ่านไปมา และบอกในที่ประชุมสงฆ์ เมื่อทำอุโบสถสังฆกรรมด้วย สรุปว่าเป็นการลงโทษที่ทำให้ผู้ถูกลงโทษรู้สึกท้อแท้หนักมาก ต้องเกี่ยวข้องกับสงฆ์ส่วนมากโดยการประจานตัว และการสวดประกาศหลายขั้นตอน

ตัดสิทธิภิกษุผู้อยู่ปรีวาส สมัยนั้น ภิกษุผู้อยู่ปรีวาส ยินดีการกราบไหว้เป็นต้น ของภิกษุปกติพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบ จึงทรงวางข้อกำหนด มิให้ภิกษุผู้อยู่ปรีวาสยินดีการกราบไหว้, การนำที่นอนมาให้, การล้างเท้า, การตั้งตั่งรองเท้า, การตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า, การรับบาตรจีวร, การอุ้มหลังในเวลาอาบน้ำ

^๔ วิ.จู. (ไทย) ๖/๘๓ - ๘๕/๑๖๔ - ๑๖๕.

ถ้ายินดีให้ผู้อื่นทำแกะนั้นนั้นต้องอาบัติทุกกฏ ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่ปรินิพพานด้วยกันปฏิบัติ และแสดงความเคารพเอื้อเฟื้อต่อกันดังที่กล่าวข้างต้นได้ ตามลำดับพรรษา และทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่ปรินิพพานด้วยกันทำอุโบสถ ปวารณา รับแจกผ้าอาบนํ้าฝน รับอาหาร รับแจกอาหารได้ตามลำดับพรรษา.

วัตร ๘๔ ข้อสำหรับภิกษุผู้อยู่ปรินิพพาน

ทรงแสดงวัตร ๘๔ ข้อของภิกษุผู้อยู่ปรินิพพาน (หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือการตัดสิทธิต่างๆ ห้าม ทำอย่างนั้นอย่างนี้) รวมทั้งสิ้น ๘๔ ข้อดังต่อไปนี้

หมวดที่ ๑

๑. ไม่พึงให้อุปสมบท
๒. ไม่พึงให้นิสังข
๓. ไม่พึงใช้สามเณรอุปัฏฐาก
๔. ไม่พึงรับแต่งตั้งเป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี
๕. แม้ได้รับแต่งตั้งแล้วก็ไม่พึงสั่งสอนภิกษุณี
๖. ไม่พึงต้องอาบัติที่เป็นเหตุให้สงฆ์ให้ปรินิพพานอีก
๗. ไม่พึงต้องอาบัติอื่นทำนองเดียวกัน
๘. ไม่พึงต้องอาบัติที่เลวทรามกว่านั้น
๙. ไม่พึงดำเนินกรรม
๑๐. ไม่พึงดำเนินภิกษุผู้ทำกรรม
๑๑. ไม่พึงดออุโบสถแก่ปคัตตภิกษุ
๑๒. ไม่พึงดอปวารณาแก่ปคัตตภิกษุ
๑๓. ไม่พึงทำการไต่สวน
๑๔. ไม่พึงเริ่มอนุวาทาธิกรณ์
๑๕. ไม่พึงขอโอกาสภิกษุอื่น
๑๖. ไม่พึงโจทก์ภิกษุอื่น
๑๗. ไม่พึงให้ภิกษุอื่นให้การ
๑๘. ไม่พึงชักชวนกันก่อความทะเลาะ
๑๙. ไม่พึงเดินนำหน้าปคัตตภิกษุ
๒๐. ไม่พืงนั่งข้างหน้าปคัตตภิกษุ
๒๑. พึงพอใจอาสนะสุดท้าย ที่นอนสุดท้าย วิหารสุดท้ายของสงฆ์ที่จะให้ภิกษุผู้อยู่ปรินิพพาน

- ๒๒. ไม่พึงมีปกัตตตักขิเยเป็นปุเรสมณะ หรือเป็นปัจฉาสมณะเข้าตระกูล
- ๒๓. ไม่พึงสมาทานอรัญญิกังครุคงค์
- ๒๔. ไม่พึงสมาทานปิตทปาติกังครุคงค์
- ๒๕. ไม่พึงให้เขานำบิณฑบาตมาส่ง เพราะปัจจัยนั้นด้วยคิดว่า“คนอย่าได้รู้จักเรา”
- ๒๖. เป็นอาคันตุกะไปก็พึงบอกให้ทราบ

หมวดที่ ๒

- ๒๗. มีอาคันตุกะมาก็พึงบอกให้ทราบ
- ๒๘. พึงบอกในวันอุโบสถ
- ๒๙. พึงบอกในวันปวารณา
- ๓๐. ถ้าอาพาธ พึงส่งทูตให้ไปบอก
- ๓๑. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่อาวาสซึ่งไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๒. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่สถานที่มิใช่อาวาสซึ่งไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๓. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่อาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาส ซึ่งไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๔. ไม่พึงออกจากสถานที่มิใช่อาวาสซึ่งมีภิกษุ ไปสู่อาวาสซึ่งไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๕. ไม่พึงออกจากสถานที่มิใช่อาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่สถานที่มิใช่อาวาสที่ไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๖. ไม่พึงออกจากสถานที่มิใช่อาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่อาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสซึ่งไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๗. ไม่พึงออกจากอาวาส หรือสถานที่มิใช่อาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่อาวาสที่ไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๘. ไม่พึงออกจากอาวาส หรือสถานที่มิใช่อาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่สถานที่มิใช่อาวาสที่ไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๓๙. ไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสซึ่งมีภิกษุ ไปสู่อาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสซึ่งไม่มีภิกษุ เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย
- ๔๐. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุ ไปสู่อาวาสที่มีภิกษุ ซึ่งมีภิกษุเป็นนанаสังวาสอยู่ด้วย เว้นแต่ไปกับปกัตตตักขิเย เว้นแต่มีอันตราย

๕๔. พึ่งออกจากสถานที่มิใช่อาวาสมีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสมีภิกษุซึ่งมีภิกษุเป็นสมานสังวาสอยู่ด้วย ถ้ารู้ว่า “เราสามารถไปถึงในวันนั้นแหละ”

๕๕. พึ่งออกจากอาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสมีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุซึ่งมีภิกษุเป็นสมานสังวาสอยู่ด้วย ถ้ารู้ว่า “เราสามารถไปถึงในวันนั้นแหละ”

๕๖. พึ่งออกจากอาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสมีภิกษุ ไปสู่สถานที่มิใช่อาวาสมีภิกษุซึ่งมีภิกษุเป็นสมานสังวาสอยู่ด้วย ถ้ารู้ว่า “เราสามารถไปถึงในวันนั้นแหละ”

๕๗. พึ่งออกจากอาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสมีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสมีภิกษุซึ่งมีภิกษุเป็นสมานสังวาสอยู่ด้วย ถ้ารู้ว่า “เราสามารถไปถึงในวันนั้นแหละ”

๕๘. ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปรินิพพานไม่พึงอยู่ในอาวาสที่มุงบังเดียวกันกับปคัตตภิกษุ

หมวดที่ ๖

๕๙. ไม่พึงอยู่ในสถานที่มิใช่อาวาสที่มุงบังเดียวกัน

๖๐. ไม่พึงอยู่ในอาวาสหรือในสถานที่มิใช่อาวาสที่มุงบังเดียวกัน

๖๑. เห็นปคัตตภิกษุแล้วพึงลุกจากอาสนะ

๖๒. พึงนิมนต์ปคัตตภิกษุให้นั่ง

๖๓. ไม่พืงนั่งบนอาสนะเดียวกันกับปคัตตภิกษุ

๖๔. เมื่อปคัตตภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำ ไม่พืงนั่งบนอาสนะสูง

๖๕. เมื่อปคัตตภิกษุนั่งบนพื้นดิน ไม่พืงนั่งบนอาสนะ

๖๖. ไม่พืงเดินจงกรมในที่จงกรมเดียวกันกับปคัตตภิกษุ

๖๗. เมื่อปคัตตภิกษุเดินจงกรมอยู่ในที่จงกรมต่ำ ไม่พืงเดินจงกรมในที่จงกรมสูง

๖๘. เมื่อปคัตตภิกษุเดินจงกรมอยู่ที่พื้นดิน ไม่พืงเดินจงกรมในที่จงกรม

หมวดที่ ๗

๖๙-๘๕. ไม่พึงอยู่ในอาวาสที่มุงบังเดียวกันกับภิกษุผู้อยู่ปรินิพพานที่มีพรรษาแก่กว่า ... กับภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ... กับภิกษุผู้ควรแก้มานัต ... กับภิกษุผู้ประพฤติมานัต ... กับภิกษุผู้ควรแก้อาพาธ ไม่พึงอยู่ในสถานที่มิใช่อาวาสที่มุงบังเดียวกันกับภิกษุผู้ควรแก้อาพาธ... ไม่พึงอยู่ในอาวาสหรือสถานที่มิใช่อาวาสที่มุงบังเดียวกันกับภิกษุผู้ควรแก้อาพาธ ... ไม่พืงนั่งบนอาสนะเดียวกันกับภิกษุผู้ควรแก้อาพาธ

หมวดที่ ๘

๕๐. เมื่อภิกษุผู้ควรแก้อาภานนั่งบนอาสนะต่ำ ไม่พึงนั่งบนอาสนะสูง
๕๑. เมื่อภิกษุผู้ควรแก้อาภานนั่งบนพื้นดิน ไม่พึงนั่งบนอาสนะ
๕๒. ไม่พึงเดินจงกรมในที่จงกรมเดียวกันกับภิกษุผู้ควรแก้อาภาน
๕๓. เมื่อภิกษุผู้ควรแก้อาภานเดินจงกรมอยู่ในที่จงกรมต่ำไม่พึงเดินจงกรมในที่จงกรมสูง
๕๔. เมื่อภิกษุผู้ควรแก้อาภานเดินจงกรมอยู่ที่พื้นดิน ไม่พึงเดินจงกรมในที่จงกรมภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุอยู่ปรินิพพานเป็นรูปที่ ๔ พึงให้ปรินิพพานชักเข้าหาอาบัตติเดิม ให้มานัต สงฆ์มีภิกษุอยู่ปรินิพพานนั้นเป็นรูปที่ ๒๐ พึงอาภาน กรรมนั้นไม่จัดเป็นกรรม และไม่ควรรทำ

รัตนินท ๓ อย่างของภิกษุอยู่ปรินิพพาน

รัตนินท ความขาดแห่งราตรีของภิกษุอยู่ปรินิพพานมี ๓ อย่าง คือ

๑. อยู่ร่วม (สหवासะ)
๒. อยู่ปราศ (วิปวาสะ)
๓. ไม่บอก (อนาโรจนา)^๙

รัตนินท* ๔ อย่างของภิกษุผู้ประพฤตินามันต์

ความขาดแห่งราตรีของภิกษุผู้ประพฤตินามันต์มี ๔ อย่าง คือ ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่สมควร กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “รัตนินทของภิกษุผู้ประพฤตินามันต์มีเท่าไร พระพุทธเจ้าข้า”พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุบาลี รัตนินทของภิกษุผู้ประพฤตินามันต์มี ๔ อย่างคือ

๑. สหवासะ (การอยู่ร่วมกัน)
๒. วิปวาสะ (การอยู่ปราศ)
๓. อนาโรจนา(การไม่บอก)
๔. อุเนกณณจระณะ(การประพฤตินามันต์ในอันพร่อง) อุบาลี รัตนินทของภิกษุผู้ประพฤตินามันต์มี ๔ อย่างนี้แล^{๑๐}

^๙ วิ.จู. (ไทย) ๖/๗๖/๑๕๕ - ๑๖๔.

^{๑๐} วิ.จู. (ไทย) ๖/๘๓/๑๖๔.*รัตนินท แปลว่าขาดราตรี หมายถึงเหตุให้ขาดราตรี นับราตรีที่อยู่ปรินิพพานไม่ได้ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้สำหรับภิกษุผู้ประพฤตินามันต์ (วิ.อ. (ไทย) ๓/๔๗๕/๕๒๕).

^{๑๑} วิ.จู. (ไทย) ๖/๘๒/๑๕๕.

สรุป

การอยู่ปริวาสกรรมนั้นเป็นบทลงโทษแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เพื่อที่ตนเองจะต้องการให้ตนเองออกจากอาบัตินั้นจึงมีข้อปฏิบัติและเงื่อนไขให้ภิกษุผู้อยู่ปริวาสต้องปฏิบัติตาม เช่น สงฆ์ปรับโทษให้ไปนั่งต่อท้ายภิกษุบวชใหม่ ห้ามแจกอาหารให้แก่ภิกษุองค์อื่น บอกวัตรทุกวัน เมื่อมีภิกษุอาคันตุกะเข้ามาต้องไปแสดงบอกวัตรกับท่านว่า ผมต้องอาบัติสังฆาทิเสสข้อนั้นๆเป็นต้น และยังมีวัตร ๕๔ ข้อสำหรับภิกษุผู้อยู่ปริวาสอีกด้วย

๒.๔ วิธีการและขั้นตอนของการอยู่ปริวาสกรรม

พระภิกษุที่ต้องอาบัติควรพึงกระทำตามวิธีการและขั้นตอนในการอยู่ปริวาส เพื่อปฏิบัติตามกฎระเบียบของพระธรรมวินัยที่ว่าไว้ให้กับพระภิกษุผู้ทุศีล ถึงจะออกจากอาบัติสังฆาทิเสสได้ของอาบัติที่ปกปิดไว้นั้นๆ ดังต่อไปนี้

๑) **ปริวาส** หมายถึง การชดใช้ เรียกสามัญว่า การอยู่กรรม (วุฏฐานวิธี) ระเบียบปฏิบัติสำหรับออกจากครุกาบัติอย่างหนึ่ง ซึ่งภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วปกปิดไว้ จะต้องประพฤติดังโทษตนเองชดใช้ให้ครบเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติก่อนจะประพุดิมานัต อันเป็นขั้นตอนปกติของการออกจากอาบัติต่อไป ระหว่างอยู่ปริวาสต้องประพฤติวัตรต่างๆ เช่น งดใช้สิทธิ์บางอย่าง เพื่อลดฐานะลดทิฐิมานะ และประจานตนเอง เป็นต้น ซึ่งวัตรทั้งหมดนั้นมี ๘ หมวด ๕๔ ข้อ ในวัตรเหล่านั้น มีข้อประพฤติปฏิบัติอยู่ ๓ อย่าง ถ้ามกพร่องแล้วถือว่าขาดราตรีจะต้องกลับมาประพฤติใหม่เรียกว่า รัตติเขต

๒) **มานัต** คือ ระเบียบปฏิบัติในการออกจากครุกาบัติ หมายถึง การนับราตรี ๖ ราตรี คือ ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว เมื่อจะปลดเปลื้องตนเองออกจากอาบัติ ตามธรรมเนียมแห่งอาบัติสังฆาทิเสสจะต้องไปหาสงฆ์จตุรกรร ทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่ง กราบภิกษุแก่กว่านั่งกระหย่งประนมมือ กล่าวคำขอมานัต ตามอาบัติที่ต้องภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศให้มานัต ภิกษุรูปนั้นประพุดิมานัต ๖ ราตรี เป็นวุฏฐานวิธีเบื้องต้นแห่งการออกจากครุกาบัติ แล้วสงฆ์จึงสวดระดับอาบัตินั้น (แต่ถ้าปกปิดอาบัติไว้ต้องอยู่ปริวาสก่อนจึงประพุดิมานัตได้)

๓) **มุลายปฏิกัสนา** หมายถึง การชักเข้าหาอาบัติเดิม หมายความว่า ขณะที่ภิกษุอยู่ปริวาส หรือประพุดิมานัตอยู่นั้น ก็กลับต้องอาบัติเดิมซ้ำอีก เมื่อเป็นเช่นนี้จะต้องกลับมาประพฤติวัตรใหม่ให้ครบตามจำนวนก่อน ถ้าขณะอยู่ปริวาสแล้วต้องเข้า ให้กลับมาอยู่ปริวาสใหม่ได้ ๖ ราตรีแล้วจึงขออภกานได้

๔) **อภกาน** หมายถึง การรับกลับเข้าห่มเป็นขั้นตอนสุดท้ายแห่งวุฏฐานวิธี คือระเบียบปฏิบัติในการออกจากครุกาบัติขึ้นสังฆาทิเสส ได้แก่ การที่สงฆ์สวดระดับอาบัติรับภิกษุผู้ต้องอาบัติ

สังฆาภิเสศ และได้ทำโทษตนเอง ตามวิธีที่กำหนดเสร็จแล้วให้กลับคืนเป็นผู้บริสุทธิ์ วิธีปฏิบัติ คือ ถ้าต้องอาบัติสังฆาภิเสศแล้วไม่ได้ปิดไว้พึงปฏิบัติอาบัติสิ้น ๖ ราตรี แล้วขออภัยานกะสงฆ์วิสัตว์รรค สงฆ์สวดอภัยานแล้วชื่อว่า อยู่ปริวาส ๗ ใช้ครบจำนวนเท่านั้นก่อนจึงประพฤติ มานัตเพิ่มอีก ๖ ราตรี แล้วจึงขออภัยานกะสงฆ์วิสัตว์รรค เมื่อสงฆ์อภัยานแล้วอาบัติสังฆาภิเสศที่ต้องชื่อว่า เป็นอันระงับ

สรุป

ขั้นตอนประเพณีอุปัชฌาย์ปริวาสกรรมมี ๔ ขั้นตอนรวมกันเรียกว่า การประพฤติวุฏฐานวิธี แปลว่าระเบียบหรือขั้นตอนปฏิบัติตนเพื่อออกจากอาบัติ อยู่ให้ครบกระบวนการคือสิ้นสุดกรรมวิธีทุกขั้นตอนของงานปริวาส ก็เข้าขออภัยานได้ เมื่อสงฆ์สวดอภัยานให้จึงจะพ้นมลทินเป็นภิกษุบริสุทธิ์ตามปกติ เมื่ออยู่ครบตามขบวนการของสังฆกรรมอย่างไม่ว่าพร้อมจึงจะเรียกว่า “การอยู่ปริวาส”

๒.๕ การออกจากอาบัติสังฆาภิเสศ

ในหมวดนี้แสดงวิธีออกจากอาบัติสังฆาภิเสศ โดยเล่าเรื่องพระอุทายีปริกษาสงฆ์ว่าต้องอาบัติสังฆาภิเสศแล้ว ควรปฏิบัติอย่างไร? มีการแสดงรายละเอียดซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสแนะนำดังต่อไปนี้

๑. ต้องอาบัติสังฆาภิเสศข้อเดียว ไม่ได้ปกปิด ให้ขอมานัต ๖ ราตรีเพื่ออาบัติ ๑ ตัวกับสงฆ์ ให้สงฆ์สวดประกาศให้มานัต เมื่อประพฤติมานัตแล้วจึงให้อภัยานกับสงฆ์ สงฆ์จึงสวดอภัยานประกาศถอนจากอาบัติให้

๒. ต้องอาบัติสังฆาภิเสศข้อเดียวปิดไว้วันเดียว ให้ขอปริวาส ๑ วันอยู่ปริวาสแล้ว จึงขอมานัตแล้วดำเนินการต่อไปตามลำดับเหมือนข้อ ๑

๓. ต้องอาบัติสังฆาภิเสศข้อเดียวแต่ปิดไว้ ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง ๔ วันบ้าง ๕ วันบ้าง ให้ขอปริวาสเท่ากับวันที่ปกปิดไว้นั้น อยู่ปริวาสแล้วจึงขอมานัต ๖ ราตรีเพื่ออาบัติ ๑ ตัวกับสงฆ์ และทำตามลำดับเหมือนข้อ ๑

๔. ต้องอาบัติสังฆาภิเสศแล้วปกปิดไว้ ๕ วัน ขอปริวาส ๕ วัน ระหว่างอยู่ปริวาสต้องอาบัติสังฆาภิเสศซ้ำอีกโดยไม่ปิดไว้ ทรงให้อุบายปฏิบัติสัณหา คือ ขอชักเข้าหาอาบัติเดิมต่อสงฆ์ ให้อุบายปฏิบัติสัณหา เมื่ออยู่ปริวาสแล้วเป็นผู้ควรแก้มานัตต้องอาบัติสังฆาภิเสศซ้ำอีกโดยไม่ปิดไว้ ทรงให้อุบายปฏิบัติสัณหาแล้วให้มานัต ๖ ราตรีเพื่ออาบัติ ๓ ตัว ขณะอยู่มานัตเธอต้องอาบัติสังฆาภิเสศซ้ำโดยไม่ปิดไว้ ทรงให้อุบายปฏิบัติสัณหาเพื่ออาบัติ ๑ ตัวแล้วให้มานัต ๖ ราตรีเมื่อ

ประพัตติมานัตแล้วเป็นผู้ควรแก้อาพทาน เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสสโดยไม่ปิดทรวงให้ขอมูลาขปฏิกัสนา ให้มานัต ๖ ราตรีเพื่ออาบัติ ๑ ตัว ประพัตติมานัตแล้วจึงขออาพทานต่อสงฆ์

๕. ต้องสังฆาทิเสสแล้วปกปิดไว้ ๑ ปักษ์ (๑๕ วัน) ให้ขอปริวาส ๑ ปักษ์ระหว่างที่อยู่ปริวาสต้องอาบัติสังฆาทิเสสปิดไว้ ๕ วัน ทรวงให้ขอมูลาขปฏิกัสนากับสงฆ์ แล้วให้สโมธานปริวาสเพื่ออาบัติตัวก่อน คือ รวมวันอยู่ปริวาสกับอาบัติที่ปิดไว้เดิม เมื่ออยู่ปริวาสแล้วเป็นผู้ควรมานัตเธอต้องสังฆาทิเสสปิดไว้ ๕ วันอีกให้ขอมูลาขปฏิกัสนา แล้วให้สโมธานปริวาสเพื่ออาบัติตัวก่อน อยู่ปริวาสแล้วจึงขอมานัต ๖ ราตรีเพื่ออาบัติ ๓ ตัวกะสงฆ์ ระหว่างที่ประพัตติมานัตเธอต้องสังฆาทิเสสปิดไว้ ๕ วันอีก ให้ขอมูลาขปฏิกัสนา แล้วให้สโมธานปริวาสเพื่ออาบัติตัวก่อน อยู่ปริวาสแล้ว จึงขอมานัต ๖ ราตรีเพื่ออาบัติตัวก่อน และเพื่ออาบัติ ๑ ตัว ประพัตติมานัตแล้วเป็นผู้ควรอาพทาน เธอต้องสังฆาทิเสส ปิดไว้ ๕ วันอีกให้ขอมูลาขปฏิกัสนา แล้วให้สโมธานปริวาสเพื่ออาบัติตัวก่อน อยู่ปริวาสแล้วจึงขอมานัต ๖ ราตรีเพื่ออาบัติ ๑ ตัว ประพัตติมานัตแล้วจึงขออาพทานกับสงฆ์.

๖. ต้องสังฆาทิเสส ๑ ตัวปิดไว้ ๑ วัน อาบัติ ๒ ตัวปิดไว้ ๒ วัน อาบัติ ๓ ตัวปิดไว้ ๓ วัน อาบัติ ๔ ตัวปิดไว้ ๔ วัน อาบัติ ๕ ตัวปิดไว้ ๕ วัน อาบัติ ๖ ตัวปิดไว้ ๖ วัน อาบัติ ๗ ตัวปิดไว้ ๗ วัน อาบัติ ๘ ตัวปิดไว้ ๘ วัน อาบัติ ๙ ตัว ปิดไว้ ๙ วัน อาบัติ ๑๐ ตัวปิดไว้ ๑๐ วัน ครัสว่า “บรรดาอาบัติเหล่านั้น อาบัติเหล่าใดปิดไว้นานกว่าอาบัติทั้งหมด สงฆ์จงให้อัคฆสโมธานปริวาสเพื่ออาบัติเหล่านั้น

๗. ภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติสังฆาทิเสส ๒ ตัวปิดไว้ ๒ เดือน ได้ขอปริวาสเพื่ออาบัติ ๑ ตัวปิดไว้ ๒ เดือนกับสงฆ์ ภายหลังละอายใจจึงแจ้งความที่ปิดอาบัติ ๒ ตัวปิดเอาไว้ ๒ เดือน จึงทรวงให้สงฆ์ให้ปริวาส ๒ เดือนเพื่ออาบัติแม้นอกนี้

๘. สมัยนั้นภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติสังฆาทิเสสหลายตัว ไม่รู้จำนวนระลึกไม่ได้ ไม่แน่ใจในอาบัติ และจำนวนราตรีที่ปกปิด จึงทรวงให้สงฆ์ให้สุทธันตปริวาส (คือปริวาสที่อยู่จนกว่าจะบริสุทธิ์) แล้วดำเนินตามข้อ ๑

๙. กรณีที่ภิกษุผู้กำลังอยู่ปริวาส ผู้ควรแก่การชักเข้าหาอาบัติเดิมผู้ควรแก่มานัต ผู้ควรแก่อาพทานนั้นสึก ลตฐานะเป็นสามเณร วิกลจริตมีจิตฟุ้งซ่านกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม การอยู่ปริวาสและกรรมทั้งหลายนั้นใช้ไม่ได้, ถ้ากลับคืนสภาพเป็นภิกษุอีก ปริวาสมานัตที่ให้แล้วหรืออยู่ประพัตติแล้ว เป็นอันให้หรือประพัตติแล้ว ให้ทำกรรมที่เหลืออยู่ต่อไป นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอื่นอีก ในสมุจจยขันธกะนี้เป็นการประมวลเรื่องการออกจากอาบัติสังฆาทิเสส ที่มีปัญหาซับซ้อน

สรุป

การอยู่ปรีวาสกรรมเป็นพุทธานุญาตที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อให้ภิกษุสงฆ์ที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ต้องอยู่กรรมจึงพ้นโทษได้ดังมีรายละเอียดเงื่อนไขขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น

อานิสงส์ของการรักษาพระวินัย

กุลบุตรยังเคารพต่อพระวินัย รักษาพระวินัย ก็ได้ชื่อว่ายังพระศาสนาให้เจริญ ไม่เสื่อมสูญไปได้ง่าย คุณธรรมอื่นที่กุลบุตรจะพึงมีก็จะสำเร็จได้โดยบริบูรณ์ เพราะคุณธรรมชั้นสูงจะมีได้ก็ต้อง อาศัยคุณธรรมขั้นพื้นฐานได้แก่ ศีลนั่นเอง เมื่อกุลบุตรได้บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์แล้ว สมาธิปัญญา ก็จะมีได้โดยบริบูรณ์สมดังพระองค์ ได้ดำรัสรับรองไว้ในทุศิตสูตรว่า “คูกริกษุทั้งหลาย สมาธิของภิกษุผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นธรรม ถึงพร้อมด้วยอุปนิสยเมื่อสมาสมาธิ มีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยสมาสมาธิย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสย เมื่อ ยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่ นิพพิทาและวิราคะของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยยถาภูตญาณทัสสนะย่อมเป็น ธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสย เมื่อนิพพิทาและวิราคะมีอยู่วิมุตติญาณทัสสนะของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วย นิพพิทาและวิราคะย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสย

คูกริกษุทั้งหลาย ดันไม้ที่กิ่งและใบบริบูรณ์ แม้กะเทาะของดันไม้นั้นกับบริบูรณ์ เปลือกกับบริบูรณ์ แม้กระพี้ ก็ถึงความสมบูรณ์ แม้แก่นก็ถึงบริบูรณ์ฉันใดฉันนั้นเหมือนกันนั่นแล”

คูกริกษุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุ ฯลฯ ถึงพร้อมด้วยอุปนิสย จากพระดำรัส ข้างต้น เราจะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงยกย่องสรรเสริญการรักษาศีล ความถึงพร้อมด้วยศีล และ แสดงอานิสงส์ ที่เกิดการสังวร การสำรวมระวังในพระวินัยด้วยพระปัญญาอันบริสุทธิ์ คุณวิเศษที่ เกิดจากการสังวรสำรวมในศีลมีมากมายเหลือเกิน ดังนี้ พระราชดำรัสในคาถาธรรมบทรับรอง ไว้อีกว่า

ผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล เพียบพร้อมด้วยยศและโภคะ จะไปในประเทศใดๆ ย่อม เป็นผู้อันเขาบูชาแล้วในประเทศนั้นๆ ที่เดียว กุลบุตรผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล จะอยู่ในประเทศ ใดๆ แล้วแต่ ย่อมเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของพุทธบริษัทและย่อมนำมาซึ่งความเจริญของ พระพุทธศาสนาที่เดียว ศีลของภิกษุใด หมกมลทิน (ไม่เศร้าหมอง) การทรงบาตรและจีวรของ ภิกษุนั้นย่อมเป็นที่น่าเลื่อมใสบรรพชาของเธอก็มีแล หทัยของภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์ ย่อมไม่หลงลงสู่ ภัย มีความดีเตียนตนเองเป็นต้นดุจพระอาทิตย์ไม่ลงสู่ความมืดฉะนั้นฯ ภิกษุเมื่องานในเบื้องต้น ย่อมงามด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลดุจพระจันทร์ เมื่องามในท้องฟ้าย่อมงามด้วยความถึงพร้อมด้วย รัศมีฉะนั้น แม้กลิ่นกายของภิกษุผู้มีศีล ยังทำความชื่นบานแม้แต่เทวดาทั้งหลาย จะกล่าวไว้ใน กลิ่นศีลเล่า กลิ่นแห่งศีล ย่อมครอบงำสมบัติแห่งคันธชาติทั้งปวง พุ่งไปทั่วทิศมิได้ติดขัด สักการะ แม้น้อยอันทวยหาแล้วในท่านผู้มีศีล จึงเป็นดุจภาชนะ (รองรับ) เครื่องบูชาและสักการะ อาสวะ

ทั้งหลาย อันเป็นไปในทิฏฐธรรม (ในปัจจุบัน) ย่อมไม่เบียดเบียน ท่านผู้มีศีล ผู้มีศีลย่อมชุติ
 รากเหง้าแห่งทุกข์ อันเป็นไปในสัมปรายภพ (ภพหน้า) เสียได้

สมบัติในมนุษย์ และสมบัติในเทวดา สมบัติทั้ง ๒ นั้น เมื่อผู้มีศีลถึงพร้อมอยู่มิใช่
 เป็นสิ่งที่จะถึงได้ยากเลย อนึ่งใจของผู้มีศีลถึงพร้อมย่อเล่นไปสู่พระนิพพาน อันเป็นสมบัติที่
 สงบระงับสุดยอดเป็นแท้

บัณฑิตถึงแสดงอานิสงส์อันมีประการต่างๆ เป็นอันมากในศีลซึ่งเป็นมูลแห่งสมบัติทั้ง
 ปวงด้วยประการฉะนี้แล

ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว ไม่เข้าปริวาสจะมีผลอย่างไร ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น
 แล้วว่า ความบริสุทธิ์ในการออกจากอาบัติ มี ๓ อย่าง คือ

๑. ถ้าต้องอาบัติปาราชิก ต้องลาสิกขา

๒. ถ้าต้องอาบัติสังฆาทิเสส ต้องอยู่ปริวาส

๓. ถ้าต้องอาบัติอุลลัจจัย ต่ำลงมาถึงทุพภิกขัตติ ต้องแสดงต่อหน้าภิกษุอื่น (ปลงอาบัติ)

ดังนั้น ถ้าภิกษุรูปใดต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วไม่ขอปริวาสกับสงฆ์ ก็ถือว่าไม่ต้องการ
 ความบริสุทธิ์ ศีลของภิกษุนั้น ย่อมเศร้าหมอง เฉพาะต้องอาบัติแล้ว ไม่ยอมทำคืนภิกษุนั้นก็ได้ชื่อว่า
 เป็นอสังฆิ คือผู้ไม่มีความละอาย โทษย่อมติดตัวของภิกษุนั้นจนกว่าจะทำคืน เพราะอาบัตินั้น เมื่อ
 ภิกษุต้องเข้าแล้ว ย่อมมีโทษเหนือตน คือ คนอื่นจะรู้หรือไม่ก็ตามแต่ตัวเองนั้นก็ย่อมรู้แก่ใจเอง
 ความหวาดระแวงย่อมมีแก่ภิกษุนั้น กลัวคนอื่นจะรู้บ้าง กลัวคนอื่นจะโจทบ้าง ดังนั้นภิกษุควร
 เปลื้องตนออกจากความกังวลนั้นเสีย เพื่อจะได้ไม่ต้องเดือดร้อนใจภายหลัง ก่อนเข้าอยู่ปริวาสนั้น
 ควรทำอย่างไร

ภิกษุต้องการเข้าปริวาสก่อนอื่นจะต้องตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อนว่าตนเองต้องอาบัติ
 จริงหรือไม่ การที่เราจะตรวจสอบว่าต้องอาบัติหรือไม่นั้น ก็ต้องศึกษาให้เข้าใจเสียก่อนว่าอาบัติ
 สังฆาทิเสสนั้นมีกี่ข้อ แต่ละข้อนั้นท่านห้ามไว้อย่างไร มีองค์แห่งการต้องอาบัติอย่างไร ซึ่งถ้าเรา
 ไม่ศึกษาให้เข้าใจแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะตรวจสอบหรือวินิจฉัยให้แก่ตัวเองได้ ดังมีภิกษุหลายรูปที่
 ไม่ได้ศึกษาอาบัติให้เข้าใจ พอมีเรื่องที่เกี่ยวข้องไปถึงข้อความในอาบัติสังฆาทิเสสก็คิดว่าตัวเองนั้น
 ต้องอาบัติสังฆาทิเสสเข้าแล้ว ก็เกิดความเดือดร้อนใจ แสวงหาที่อยู่ปริวาสหลายๆแห่ง จนได้รับความ
 ลำบาก แต่พอพระวินัยรทธานได้สอบสวนดูแล้ว การกระทำนั้นๆ ไม่ได้ทำให้ต้องอาบัติแต่

ประการใด นี่ก็เป็นตัวอย่างโทษของการไม่ได้ศึกษาพระวินัยให้เข้าใจแล้วกระทำการลงไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์^{๑๒}

สรุปท้ายบท

ปริวาส : มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นชื่อของสังฆกรรมประเภทหนึ่งที่สงฆ์จะพึงกระทำ ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งการอยู่ปริวาสเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า การอยู่กรรม จึงนิยมเรียกรวมกันว่า ปริวาสกรรมเป็นการชดเชยการอยู่ใช้ หรือ เรียกสามัญว่า “การอยู่กรรม (วุฒฐานวิธี)” คืออยู่ให้ครบ กระบวนการ สิ้นสุดกรรมวิธีทุกขั้นตอนของการอยู่ปริวาสกรรมทั้งนี้ก็ เพื่อให้ผู้อยู่ใช้กรรมหรือความผิดที่ได้ล่วงละเมิดพระวินัย หรือต้องอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งอาจจะล่วงละเมิดโดยความตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจหรืออาจล่วงละเมิดโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตามนี้ ให้พ้นมลทิน หมดจบบริสุทธิไม่มีเหลือเครื่องเศร้าหมองอันจะเป็นอุปสรรคในการประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญในทางจิตของพระภิกษุสงฆ์ ปริวาสกรรมมีเพื่อสำหรับบุคคล ๒ ประเภทคือ ปริวาสกรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่บวชอยู่แล้วในพระพุทธศาสนาแต่ต้องครุกาบัติ ปริวาสกรรมสำหรับคฤหัสถ์ หรือพวกเดียรถีย์

ปริวาสสำหรับพระภิกษุสงฆ์ : ปริวาสกรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์นี้ เป็นปริวาสตามปกติสำหรับภิกษุผู้บวชอยู่แล้วในพระพุทธศาสนา แต่ไปต้อง “ครุกาบัติ” จึงจำเป็นต้องประพฤติปริวาสเพื่อนำตนให้พ้นจากอาบัติ ตามเงื่อนไขทางพระวินัยและเงื่อนไขของสงฆ์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การประพฤติวุฒฐานวิธี คือ ญะระเบียบเป็นการออกจากอาบัติ หมายถึง ระเบียบวิธีปฏิบัติสำหรับภิกษุผู้จะเปลื้องตนออกจากครุกาบัติสังฆาทิเสส มีทั้งหมด ๔ ขั้นตอน คือ

๑. ปริวาส หรือ อยู่ประพฤติปริวาส หรือ อยู่กรรม (โดยสงฆ์เห็นชอบที่ ๑ ราตรี)
๒. มานัต ประพฤติมานัต ๖ ราตรี หรือ นัตราตรี ๖ ราตรีแล้วสงฆ์สวดระงับอาบัติ
๓. อัมภาน หรือ การเรียกเข้าหมู่ โดยพระสงฆ์ ๒๐ รูป สวดให้อัมภาน
๔. ปฏิกัสนา ประพฤติมุลาปปฏิกัสนา (ถ้าต้องอาบัติในระหว่างหรือการชักเข้าหาอาบัติเดิม)

ทั้ง ๔ ขั้นตอนนี้รวมกันเข้าเรียกว่า “การประพฤติวุฒฐานวิธี” แปลว่าระเบียบหรือขั้นตอนปฏิบัติตนเพื่อออกจากอาบัติ อันได้แก่ “สังฆาทิเสส”

^{๑๒} พระครูสมุห์โพธิ์ จันทสโร, หนังสือธรรมภาคปฏิบัติปริวาสกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

ความสำคัญปริวาสกรรมสำหรับคฤหัสถ์ : หรือพวกเดียรถีย์ นี่มีมาแต่สมัยพุทธกาล เนื่องด้วยมีคฤหัสถ์มากมายที่ไม่ใช่ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา หรือ ไม่ได้นับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอื่นหรือลัทธิอื่น ๆ มาก่อน ซึ่งคนจำพวกนี้ เรียกว่าเดียรถีย์ ซึ่งเดียรถีย์เหล่านี้เมื่อได้ฟังพระธรรมจากพระพุทธเจ้าบ้าง หรือพระอัครสาวกบ้างก็ เกิดมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา คิดจะเข้ามานับถือพระพุทธศาสนา โดยจะยังครองเพศเป็นคฤหัสถ์เช่นเดิมหรือจะขอบวชก็ตามพระพุทธเจ้าทรงพิจารณา เห็นว่าควรจะให้คนเหล่านี้ ได้อบรมตนให้เข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาเสียก่อนประพาศตนเรียกว่า “ติตถิยปริวาส” เป็นเวลา ๔ เดือน จึงได้ทรงอนุญาตให้บวชอยู่ในพระพุทธศาสนาได้